

Zasztowt, Leszek

"Przegląd Wschodni". R. 1 ,1991 ; r. 2, 1992/1993, pod red. Jana J. Malickiego : [recenza]

Rozprawy z Dziejów Oświaty 36, 193-194

1994

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Przegląd Wschodni” – kwartalnik poświęcony historii i współczesności Polaków na Wschodzie pod red. J. a n a J. M a l i c k i e g o. R. I: 1991, z. 1–4; R. II: 1992/1993, z. 1–2.

W dobie znanych trudności z utrzymaniem się na rynku wydawniczym, nawet przez renomowane pisma naukowe o wieloletniej – czasem nawet wiekowej – tradycji, przez ponad dwa lata ukazuje się nowy tytuł – „Przegląd Wschodni”. Czasopismo to dość szczególne z kilku względów. Po pierwsze, nie jest związane instytucjonalnie z żadną organizacją o charakterze naukowym lub społecznym mimo, że korzysta ze wsparcia Studium Europy Wschodniej i Azji Środkowej Uniwersytetu Warszawskiego oraz Stowarzyszenia Wspólnota Polska. Po drugie, wydawane jest przez grupę młodych entuzjastów zafascynowanych problematyką wschodnią. Entuzjaści owi zdolali skupić w radzie programowej pisma wybitnych uczonych różnych specjalności nie tylko polskich, lecz także rosyjskich, ukraińskich, białoruskich, litewskich, francuskich, angielskich i amerykańskich. Po trzecie wreszcie, pismo ma charakter interdyscyplinarny i jest periodykiem o charakterze naukowym, wydawanym z niezwykłą starannością nie tylko o stronę edytorską, ale także merytoryczną. Zakres pisma określony został następująco: „Przegląd Wschodni” jest kwartalnikiem naukowym poświęconym historii i współczesności Polaków na Wschodzie i ich związków z innymi narodami. Pojęcie „na Wschodzie” odnosi się tu do obszaru sięgającego od obecnej granicy wschodniej Rzeczypospolitej po Sachalin i Mandżurię; w ujęciu chronologicznym zainteresowania pisma wyznacza okres od XIV stulecia aż po współczesność. Dzieje Polaków na Wschodzie mogą być punktem wyjścia do przedstawienia złożonej historii tego obszaru. Wiele materiałów dotyczyć będzie dziejów innych narodów, zwłaszcza Litwy, Białorusi i Ukrainy. W doborze tekstów za zasadę przyjęto łączenie wyników badań różnych dyscyplin zajmujących się tą tematyką, przede wszystkim historii, historii sztuki i historii literatury, etnografii, demografii i socjologii.

Pismo podzielone jest na działy: artykułów, dokumentów i materiałów, recenzji, kronikę i *in memoriam*; od zeszytu pierwszego za 1992/1993 r. uzupełnione o dział *miscellanea* i dział polemik. W dotychczas wydanych sześciu zeszytach „Przeglądu Wschodniego” o łącznej objętości 1421 stron (zeszyt 1 ukazał się w drugiej połowie 1991 r.), opublikowanych zostało 41 artykułów, 23 edycje dokumentów i materiałów, 23 recenzje, 10 wzmianek kronikarskich, 7 wspomnień oraz 4 polemiki i 4 teksty w dziale *miscellanea*.

Teksty opublikowane w „Przeglądzie Wschodnim” (w działach artykułów oraz dokumentów i materiałów), wedle umownego podziału na dyscypliny (umownego, ponieważ wiele tekstów ma charakter interdyscyplinarny), dotyczą: historii – 34 teksty, historii literatury – 14 tekstów, historii sztuki – 10 tekstów, socjologii – 3 teksty oraz demografii – 2 teksty i etnografii – 1. Łącznie 64 artykuły i publikacje materiałowe.

Wśród ważniejszych artykułów historycznych wymienić można, dla przykładu: *Kresy. Przemiany terminologiczne w perspektywie dziejowej* autorstwa Stefana Kieniewicza, *Daty urodzin Jagielly i Witolda. Przyczynek do genealogii Giedyminowiczów* autorstwa Tadeusza Wasilewskiego (zeszyt 1/1991) *Wielkie Księstwo Litewskie wobec Szwecji, Rosji i powstań kozackich w XVII w.* autorstwa Zbigniewa Wójcika (z. 3/1991), *Kościół unicki na ziemiach Rzeczypospolitej 1596–1918. Zarys problematyki* autorstwa Hanny Dylągowej (z. 2/1992/1993). Wśród tekstów z zakresu historii literatury wymienić warto artykuły: „*Szkola białoruska*” w poezji polskiej oraz *Wallenrodowie linii orenburskiej. Jan Witkiewicz, Zygmunt Sierakowski* autorstwa Marii Janion, *Świadectwo poezji zesłańczej* Zofii Trojanowiczowej (z. 1 i 2/1991) oraz *Wciąż jeszcze nie znany Kraszewski au-*

torstwa ukraińskiego historyka Włodymira Wasylenki (z. 2/1992/1993). Ważna jest również seria publikacji poświęconych lwowskim historykom literatury autorstwa Jerzego Starnawskiego (z. 4/1991, 1 i 2/1992/1993). Z zakresu historii sztuki najciekawsze teksty opublikowane zostały w zeszycie 2 (1992/1993): *Secesja we Lwowie* autorstwa Jurija Biriulowa oraz *Mazepa. Pomiedzy romantyczną legendą a polityką* Jana K. Ostrowskiego. Na uwagę zasługuje również artykuł Elżbiety Kiślak *Melancholia sybirska. Motywy anheliczne w obrazach Jacka Malczewskiego* (z. 2/1991), a także Małgorzaty Omilanowskiej *Działalność architektoniczna Mariana Lalewicza w Petersburgu* (z. 1/1991).

Dla historyków oświaty zainteresowanych procesami przekształceń społecznych i narodowościowych, nie tylko na dawnych ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej, ale także na obszarze całej Rosji, szczególnie godne uwagi wydają się teksty z pogranicza historii i demografii, historii i socjologii oraz artykuły z zakresu archiwistyki. Niewątpliwie najistotniejsze, pod tym względem, są teksty opublikowane w dziale dokumentów i materiałów „Przeglądu Wschodniego”, a także kilka artykułów o tematyce demograficznej i socjologicznej. Problematyce litewskiej poświęcone są artykuły Grzegorza Błaszczyka *Polacy na Litwie. Zarys problematyki historycznej i współczesnej* (z. 1/1991) oraz Piotra Eberhardta *Przemiany narodowościowe na Litwie w XX w.* (z. 3 i 4/1991) oraz polemika w z. 1/1992/1993), a także Lecha Mroza *Problemy etniczne na Litwie Wschodniej* oraz Jacka Kuśmiera *Między „Wschodem” a „Zachodem”. Stosunki etniczne na Wileńszczyźnie w wypowiedziach jej mieszkańców* (z. 3/1991). Ważne dla dziejów oświaty polskiej są artykuły Jerzego Kumanieckiego *Repatriacja Polaków w latach 1921–1924 po wojnie polsko-radzieckiej* (z. 1/1991), Wiktorii Śliwowskiej *Polscy zesłańcy polityczni na Syberii w I połowie XIX w. Mity i rzeczywistość* (z. 2/1991), Artura Kijasa *Polacy w Kazachstanie. Przeszłość i teraźniejszość. Próba podsumowania* (z. 1/1992/1993). Wśród materiałów na uwagę zasługuje przede wszystkim cykl publikacji dotyczących archiwów rosyjskich: Natalii Alenczikowej *Przegląd materiałów*

archiwum permskiego dotyczących zesłańców polskich XIX w. (z. 2/1991), Władimira Djakowa *Przegląd materiałów dotyczących polskich ruchów niepodległościowych z okresu 1830–1855 w zasobach Centralnego Państwowego Archiwum Wojskowo-Historycznego Rosji w Moskwie* (z. 1/1992/1993) oraz W. Djakowa, Z. Pieriegubowej i L. Piotrowskiego *Materiały dotyczące polskiego ruchu społecznego z lat 1830–1850 w zasobach Centralnego Państwowego Archiwum Rewolucji Październikowej* (z. 2/1992/1993). Ważną dokumentację Ministerstwa Spraw Zagranicznych prezentuje cykl tekstów Jerzego Jaruzelskiego *Z archiwaliów MSZ II Rzeczypospolitej. Po 50 latach kolekcja sovietów wraca z Waszyngtonu* (z. 4/1991; 1 i 2/1992/1993). Na uwagę zasługuje również *Przegląd niepublikowanej spuścizny Benedykta Dybrowskiego dotyczącej Syberii* autorstwa Bolesława Szostakowicza (z. 1/1991), a także *Aleksandra Nikitienki, Dziennik (fragmenty z epoki nikolajewskiej 1826–1855)* w przekładzie Marty Zielińskiej (z. 2/1991).

„Przegląd Wschodni” jest również ważnym źródłem informacji na temat wszelkiego rodzaju sesji i kongresów naukowych dotyczących zagadnień wschodnich. Ostatnio zaczęto także publikować w piśmie komunikaty dotyczące prowadzonych obecnie prac inwentaryzacyjnych (patrz: *Sprawozdanie z wyjazdu inwentaryzatorskiego na tereny dawnej diecezji przemyskiej [znajdującej się obecnie na terytorium Republiki Ukrainskiej]*) z. 2/1992/1993).

Kończąc można stwierdzić, że „Przegląd Wschodni” krok po kroku – czy też raczej z zeszytu na zeszyt, staje się coraz poważniejszym forum dla prezentacji badań dotyczących dziejów i współczesności Polaków na Wschodzie. Potwierdza to konstatację, którą od lat wypowiadało wielu badaczy różnych specjalności zainteresowanych problematyką wschodnią, że tego rodzaju pismo – o szerokim profilu – jest niezbędne we współczesnej humanistyce, zwłaszcza polskiej, w której badania wschodnie zajmują coraz większy obszar i stają się domeną zainteresowań coraz większej grupy naukowców.

Leszek Zasztowt